AYAŞLI VE KİRACILARI

MEMDUH ŞEVKET ESENDAL

Hazırlayan
Yasin Beyaz

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1948
EDEBÎ ESERLER: 999

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-487-4

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. BASIM: Vakit Matbaası, 1934
Ötüken Neşriyat'ta **1. BASIM**: 2023

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Son Okuma: Feyza Ay

Kapak Tasarımı: Ötüken

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Baskı ve Cilt: VİZYON BASIMEVİ KAĞITÇILIK
MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Beylikdüzü O.S.B Mah. Orkide Cad. No:1/Z
Beylikdüzü/İSTANBUL Tel: (0212) 671 61 51
Sertifika No: 52098

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İstanbul- 2023

Memduh Şevket Esendal: 28 Mart 1884 tarihinde Çorlu'da dünyaya geldi. Babası Mehmed Şevket Bey, annesi Emine Şâdiye Hanım'dır. Yaşadığı döneme göre yüksek düzeyde olmasa bile orta seviyede bir eğitim aldığı anlaşılan Esendal'ın ailesinin işleri sebebiyle sık sık Çorlu-İstanbul-Edirne arasında gidip gelmesi eğitim hayatında aksamalara ve kesintilere yol açtı. Babasının ölümü nedeniyle Çorlu'daki çiftlikle bir süre ilgilendi, İttihat ve Terakki Fırkası yöneticileri onu İstanbul'a çağırınca İstanbul'a döndü. Burada Reji Muhafaza Müdürlüğü'nde bir süre çalıştıktan sonra 1909 yılında İttihat ve Terakki Fırkası'nın İstanbul Heyet-i Merkeziyesi'ne seçildi ve Esnaf Odaları Mümessili oldu. Bu vesileyle Anadolu'yu gezip görme fırsatı buldu. İttihatçıların Kör Ali İhsan Bey ve Kara Kemal'in liderliğindeki Meslekî Temsil Grubu'na mensup olan Esendal, İstanbul'un işgali üzerine İtalya'ya kaçmak zorunda kaldı. Bir müddet İtalya'da kaldıktan sonra Anadolu'da Millî Mücadele'ye katılmak için Ankara'ya geldi. Ankara Hükumeti tarafından 1920-1924 yılları arasında Bakü Temsilcisi olarak görevlendirildi. 1925-1930 yılları arasında Tahran Büyükelçiliği, 1933-1941yılları arasında da Kâbil Büyükelçiliği yaptı. CHP Elazığ (1931-1933) ve Bilecik (1941-1950) milletvekilliği, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği (1942-1945) görevlerinde bulundu ve 17 Mayıs 1952'de Ankara'da öldü.

Yasin Beyaz: 1982 Erzurum Narman doğumlu. 1999'da başladığı İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ndeki lisans eğitimini 2003'te tamamladı. Yüksek lisansını, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Fikir ve Sanat Hayatımızdaki Yeri Bakımından Yeni Mecmua Üzerine Bir İnceleme" adlı teziyle 2009'da bitirdi. Aynı yıl Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde başladığı doktora öğrenimini, "Nesir Yazılarına Göre Necip Fazıl'ın Düşünce Dünyası" adlı teziyle 2012'de tamamladı. 2019 yılında *Gölgedeki Adam Memduh Şevket Esendal* adlı eseriyle Doçent unvanını aldı. 2013 yılından beri Yalova Üniversitesi'nde görev yapmaktadır.

ÖNSÖZ

Ayaşlı ve Kiracıları, Vakit gazetesi tarafından 12 Mart-21 Mayıs 1934 tarihleri arasında 68 sayı tefrika edilmiş ve aynı yıl içerisinde de Vakit Matbaası'nda kitap olarak basılmıştır. Memduh Şevket, bu eserini -hem matbu hem de tefrika nüshasında- "M.Ş." müstearıyla yayımlamıştır. Bu nedenle *Ayaşlı ve Kiracıları* romanı ancak basımından çok sonra 1942 yılında CHP tarafından düzenlenen Roman Armağanı yarışmasının ardından dikkatleri üzerine çekebilmiştir.

Roman, başlangıçta basit bir hikâye olarak tasarlanmıştır. Memduh Şevket'in *Vakit* gazetesine yazdığı birkaç hikâyeden dolayı Hakkı Tarık Us, ona bir miktar telif ücreti ödeyince Memduh Şevket de bir anlamda jest olsun diye gazeteye ücretsiz bir hikâye yazmaya karar verir. Bunun için de "Bir Büyük Evin Dokuz Odası" isimli hikâyeyi yazmaya başlar. Hikâye uzadıkça uzar ve nihayet *Ayaşlı ve Kiracıları* romanı olarak karşımıza çıkar. "Bir Büyük Evin Dokuz Odası deye bir hikâye yazmağa başladım. Bu hikâye üç dört sütunluk küçük bir hikâye olacaktı. Yazdıkça büyüdü büyüdü… Bana sorarsan *Ayaşlı ile Kiracıları* roman değil uzunca bir hikâyedir."[1]

Roman, *Vakit* gazetesinde neşredilir ancak Memduh Şevket bundan pek de memnun değildir. Onun ifadelerine bakılırsa eserin yayınında acele edilmiştir, biraz daha gözden geçirilmeye ihtiyacı vardır. Fakat ne olmuşsa olmuş yazar romanın neşrine izin vermiştir. Oğlu Ahmet'e yazdığı mektubunda bu durumu şöyle izah eder: "Oğulcuğum, bu *Vakit* ceridesi, bizim 'Ayaşlı ve Kiracıları'nı pek fazla şişirdi. Bereket versin okunur gazatalardan değildir. Ben yazının aslından, tezinden, temasından korkmam; yazılışı biraz hamcadır. Hiç olmazsa bir kere daha yazılmalıydı. İçinde birçok yerleri olsa gerektir ki,

---

[1] Memduh Şevket Esendal, *Oğullarıma Mektuplar*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2003, s. 445.

bir kere daha yazılsa, biraz daha yumuşatılır ve olgunlaştırılırdı."[2] Benzer hayal kırıklığını Esendal, romanın matbu nüshasında da yaşar. Çünkü bu nüshada da bazı baskı hataları vardır.[3] Roman 35 bölümden oluşmaktadır ancak bazı bölüm başlıkları sehven unutulmuştur.

Ayaşlı ve Kiracıları romanı anlatıcı kahramanın Ayaşlı İbrahim Efendi'nin pansiyonuna taşınmasıyla başlar ve onun pansiyondan ayrılıp başka bir eve yerleşmesiyle son bulur. Roman, zaman olarak Cumhuriyet'in ilk dönemi Ankara'sındaki farklı insan tiplerini karşımıza çıkarır. Esendal, özellikle çok çeşitli insan profilleri gösterebilmek için pansiyonu mekan olarak seçmiştir. Böylece farklı toplum kademelerinden insanlar bir arada ve iç içe karşımıza çıkabilmiştir. Eser genel olarak toplumun sosyal yapısını ortaya koyarken sonlarına doğru dönemin siyasi atmosferine değinmeden edememiştir. Esendal romanda yakın çevresindeki siyasilerin bir kısmından açık bir şekilde bahsettiğini düşünmüş olmalı ki bazı insanların, romanındaki kahramanlar nedeniyle kendisine darılabileceklerinden endişe etmiştir. "Ayaşlının okunduğundan ve bu yazıdaki bazı tipler yüzünden bana gücenenler bulunduğundan şüpheleniyorum."[4]

Romanda mekan olarak karşımıza çıkarılan Ankara tekdüze ve sıkıcı bir atmosfere sahiptir. Bu yeknesak şehir hayatı, romanın anlatıcı kahramanını bunaltmış olmalı ki hep köy ve kır hayatını özlemekte ve eserin sonlarında da sürekli kırlara gitmektedir. "Kır ortasında, yapayalnız bekliyen istasyonları ben çok severim... Benim çocukluğum kırlarda geçti. Oraların tadını bilirim... Öyle bu şehirler, şehircikler beni bozdu... Yalnızlık içinde bir istasyon, sanki yeryüzünde ikiniz yalnız kalmışsınız, gece sabaha karşı kalkıp terayağlı ekmekle çay içmek. Dışarda kar. Çaylıkta kaynayan suyun dumanları çıkar." Bu ifadeler aslında Memduh Şevket'in ufkî/tarım/toprak medeniyetine dayalı ütopik dünyasının yansımalarıdır.

Romandaki olayların büyük çoğunluğu Ayaşlının pansiyonunda cereyan eder. Ayaşlı İbrahim Efendi, Ankara'da bir apartmanın dokuz odalı bölümünde her odayı ayrı ayrı kiraya vermiştir. Romanda yer alan kahramanların her biri bu odalarda yaşayan insanlardır.

---

[2] Memduh Şevket Esendal, *a.g.e.*, s. 64.

[3] Memduh Şevket Esendal, *a.g.e.*, s. 446.

[4] Memduh Şevket Esendal, *a.g.e.*, s. 447.

Esendal bunların kişisel hikâyelerine yer verdiği gibi birbirleriyle olan ilişkilerini de roman boyunca detaylı olarak anlatır. Bu ilişki ağları devrin sosyal, siyasi ve iktisadi portresini dolaylı yoldan okuyucunun dikkatine sunar. Her kahramanın önce geçmişi, ardından devletle, toplumla ve etrafındaki insanlarla ilişkileri okuyucuya aktarılır. Örneğin Dersimli Hüseyin Bey bir müddet Ayaşlının kiracıları arasında yer almıştır. Hüseyin Bey'in hem pansiyon sakinleriyle hem de devlet memurları ve devletin bizzat kendisiyle ilişkilerine şahit oluruz. Onun romanda yer alması o dönemde yaşanan Doğu Olayları ve dönemin Kürtler hakkındaki kanaatini yansıtması açısından önemlidir. Esendal, Kürtlerin "Kürtleşmiş Türklerden" olduğuna inanılan bu dönemde benzer görüşleri eserin içerisinde paylaşmıştır. "Hüseyin Bey'in aslı Dersim'in Kürtleşmiş Türklerinden imiş. Kendisi Alevi. Bunların kendilerinin Türk olduklarını, yakın zamana kadar da Türkçe konuştuklarını biliyorlar. Hüseyin Bey'in konuşuşu, suratı oranın Türklerine benziyor."

Memduh Şevket, aile hayatına önem veren birisi olarak bu eserinde evlilik ve kadınların çalışması meselelerini gündeme getirir. Romanda yeni hayatın getirdiği şartların da etkisiyle bir yanda iyi eğitim almış, yabancı dil ve modern dansları bilen kadınlar diğer yanda da eğitimi olmayan, alt tabakadan kadınlar mevcuttur. İkinci guruba ait olanlar küçük de olsa bir memuriyet peşindedir ve ahlaki anlamda problemlidir. Buna karşılık birinci gruba mensup iyi eğitimli ve iyi ailelere mensup kadınlar ahlaklı olmalarının yanında iyi birer de ev hanımıdırlar. Banka müdürünün, Doktor Fahri'nin ve anlatıcı kahramanımızın hanımları hep bu anlattığımız türdendir. Anlaşılan Memduh Şevket, toplumun ilerleyebilmesi için iyi eğitimli annelere ihtiyaç duyulduğunun altını çizmektedir.

Bu anne tipine örnek gösterilecek kadın sayısı ne kadar az ise ahlaki zaafları olan kadınların sayısı o kadar fazladır. Toplumda ahlaki anlamda ciddi bir bozulma vardır. Bunun en önemli iki göstergesi vardır: Kumar ve kadın erkek ilişkilerinde sınırın kalkması. Ayaşlı İbrahim Efendi'nin pansiyonunda her ikisi de mevcuttur. Bu nedenle pansiyon, dönemin bütün sosyal problemlerini yansıtır.

Memduh Şevket zaman zaman da eski-yeni mukayesesine girer. Ayaşlının kiracılarından Fuad'ın annesi eski kadınların ahlaklı ve ağırbaşlı olduklarını anlatırken şimdikileri bir anlamda hoppa gö-

rür. "Bizim zamanımızda kadın dar çarşafla sokağa çıksa polisler çarşafını yırtarlardı. Bir kadın, bir erkek bir arabaya binemezlerdi. Şimdi istersen omuzuna al da gezdir, polisler başını bile çevirmiyorlar." Romanda sadece eski-yeni değil İstanbul-Ankara karşılaştırması da dikkat çekicidir. Yaşı biraz geçkince olanların Ankara'yı beğenmediklerini görürüz. Fuad'ın annesi ve kiracılardan Hasan Bey, Ankara'yı bir çöle benzetip beğenmezler. "Buraları ne? Buraları çöl be. Tosbağalar susuzluktan geberiyor."

Memduh Şevket, roman kahramanlarından/kiracılardan Hâki Bey üzerinden Millî Mücadele dönemini de kısaca anlatma imkânı bulur. Aslen bir şeyhin oğlu olan Hâki Bey, yüksek tahsilini Mülkiye'de yaptıktan bir müddet sonra ihtiyat zabiti olur. O zabit olduğunda Birinci Dünya Harbi'nin sonlarına gelinmiştir. Savaş sonunda askerler terhis edildiği için boşta kalmış, bir müddet sonra da Anadolu'ya geçip orada bir kalemde başkâtiplik yapmıştır. Yunan ordusunun Afyon'a kadar geldiği dönemlerde o Yeşil Ordu ve Kızıl Ordu'nun gelip Türklere yardım edeceğine inanmıştır.

Çürümüş toplumsal yapının numunesi Ayaşlının pansiyonu romanın sonunda dağılır ve böylece yeni bir başlangıç için bir imkan ortaya çıkar. Bu yeni başlangıç da anlatıcı-kahramanın evlenip başka bir ev bulmasıyla gerçekleşir ve böylece roman yeniden bir dirilişle nihayet bulur.

***

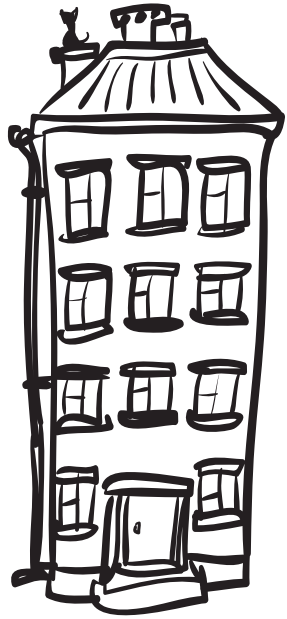
Eserin ismi tefrikada ve matbu nüshada *Ayaşlı ve Kiracıları* şeklinde verilmiştir. Ancak daha sonra Salim Şengil bu eseri 1957 yılında Dost Yayınları arasından *Ayaşlı ile Kiracıları* şeklinde neşretmiş ve sonrasında da bu isim böyle devam etmiştir. Biz bu neşri yaparken tefrika ve matbu nüshayı esas aldığımız için eserin ismini *Ayaşlı ve Kiracıları* şeklinde verdik.

Elinizdeki eserin hazırlanmasında *Vakit* gazetesindeki tefrika, Vakit Matbaası'nın bastığı matbu nüsha ve Dost Yayınları tarafından neşredilen 1957 tarihli nüshalar karşılaştırılarak hazırlanmıştır. Bu nüshalar içerisinde en problemli olanı Dost Yayınları'nın neşridir. Çünkü bu baskıda birçok atlama, satır ve cümle düşmesi olmuştur. Yaptığımız karşılaştırmalar neticesince matbu nüshada da bazı

atlamaların olduğunu fark edip bunları tefrika nüshasından tamamladık. Tamamlanan cümlelerin altında da dipnotla bunu belirttik. Ayrıca bazı kelimelerin anlamlarını dipnotta verdik.

Bu çalışmanın ve Memduh Şevket Esendal'ın yayınlanacak olan diğer eserlerinin okuyucunun beğeni ve takdirini kazanacağı ümidiyle…

AYAŞLI
ve
KİRACILARI

I

Yeni yapılmış büyük bir apartmanın dokuz odalı bir bölüğünde oturuyoruz. Bu bölüğü Ayaşlı İbrahim Efendi adında biri tutmuş, isteyenlere oda oda kiraya veriyor. Odalar, loşça bir koridorun iki yanına sıralanmış, dizilmiş. Koridorun en sonunda banyo odasıyla mutfak var. Benim odam, koridora girince sağdan birinci kapı.

Ev sahiplerinin bitmek tükenmek bilmeyen karı koca kavgalarını, kontrat bitsin diye, altı ay çekip oturduğum eski odamın günü yaklaştıkça sevinerek kendime yeni, temiz bir oda ararken dışarıya giden bir arkadaşım bana bu yeni odayı bırakınca çocuk gibi sevindim ve hemen o gün, eşyamı toplayıp buraya taşındım.

Soluk benizli, arık[1] bir hizmetçi kızın yardımıyla yatağımı kurdum. Eşyamı, kitaplarımı yerleştirmeyi ertesi güne bıraktım. O gece yemekten döner dönmez yatağıma girdim. Yerimi yadırgamam, deliksiz bir uyku çıkarmışım. Pencerelerin perde gibi kapanan pancurları odaya loşluk verdiğinden uykum biraz da uzunca olmuş.

Yatakta uyanıp kendimi yeni odada bulunca sevindim. Yukarı kattan ayak sesleri duyuluyor. Bizim bölükte hiç ses yok. Bir misafirlikte, bir yabancı yerde imişim gibi içimde bir çekingenlik duyuyorum. Daha ne ev sahibi Ayaşlıyı ne komşuları tanıyorum. Ne zaman yatar kalkarlar, burada türe[2] nedir? Yavaşça kapıyı açtım, koridora çıktım. Hiç ses yok. Dün bana yardım eden soluk hizmetçi, bir sabah kahvesi olsun pişirmez mi? Odama dönerken hizmetçinin kafası mutfak kapısından göründü. Durdum.

- Bir şey mi istediniz?
- İstiyordum ya, sen bana bir kahve pişiremez misin?
- Kahveniz varsa pişireyim.
- Kahvem… Olmalı. Olmazsa birini yollayıp aldıramaz mıyız?

---

[1] Çelimsiz, zayıf.

[2] Töre, gelenek.

- Bakayım, kapıcı gelmişse!

Odama geldi, para verdim, gitti. Ben, kapıcı gidecek; gelecek diye beklerken kız kahveyi pişirmiş getirdi.

- Nereden buldun? diye sordum.

- Faika Hanımlardan aldım, kapıcı geç gelir, dedi.

- Sen bana biraz yardım etsen de odayı toplasak.

- Kahvenizi için de ben gelirim.

Biraz sonra ben kitapları toplamaya, çamaşırlarımı dolaplara koymaya başladım, o da yatağı düzeltmek istedi. Yorganı pencere önüne getirdi, döndü bana dedi ki:

- Çamaşırınız varsa ben yıkarım.

- Hı, kaç paraya yıkarsın? dedim.

- Bir kere yıkıyayım, beğenirseniz başkalarına ne veriyorsanız ben de o kadara yıkarım.

- Olur, dedim.

Akıllı bir kıza benziyor. Yalnız bana hasta, bitkin görünüyor. Bu kız bu arıklığıyla çamaşır yıkar mı? Yıkayabilir mi? Yorganı kaldırmaya gücü yetmiyor. Güçle ayakta duruyor gibi görünüyor. Acımaya başladım! Buna hizmet ettirmek yazık… Ayakları topal bir ata araba çektirmek gibi. "Hadi kızım, sen hizmet etme, bırak ben yaparım," desen gücüne gidecek! Buna "Sen hizmet edemezsin, hastasın," demek, "Git de bir köşede acından öl, insanlar arasında gezip de onları da üzüntüye uğratma!" demektir.

"Sen hasta mısın? Niçin böyle soluyorsun?" diye soracaktım, belki hatırı kalır diye düşündüm vazgeçtim.

- Senin adın ne?

- Halide.

Aradan biraz geçti, o bana sordu:[3]

- Siz maliyede misiniz?

- Yok, bankada çalışıyorum.

- A, hangi bankada? Bu büyük bankada mı? Bizim Cemile de şimdi orada çalışıyor. Eskiden bu üstümüzdeki katta altıncı dairede

---

[3] *Vakit* gazetesinde *Ayaşlı ve Kiracıları*'nın gazetenin 4. ve 5. sayfalarında iki bölüm hâlinde her sayıda neşredileceği haber verilmiş olmasına rağmen birinci tefrikanın ikinci bölümü unutulmuş, neşredilmemiştir. Fakat bu eksik matbu nüshadan giderilmiştir. İşte tefrikanın neşredilmeyen bölümü buradan sonraki birkaç sayfayı ihtiva eder.

çalışırdı. İkimiz bir odada otururduk. Çok iyi kızdır. Siz Cemile'yi tanımıyor musunuz?

- Tanımıyorum.

- Feyzi Bey'le beraber oturuyorlar. Sizin bankada Feyzi Bey var, işte onunla.

Bizim bankada belki Feyzi Bey var ama ben tanımıyorum.

- Nasıl adam, genç mi? İhtiyar mı? diye sordum.

- A, yaşlı adam, yetişmiş kızları var. Ama olsun eyi bakıyor ya. Bin gencine değişmem. Gençlere ver ki yesinler.

Biraz durduktan sonra:

- Cemile talihli kızdır, üstü başı, oda kirası hep ondan. Bankadan aldığı yanına kalıyor.

Yan gözle Halide'ye baktım. Eğer böyle ölü benizli olmasa hiç de fena kız değil! Esmerce ama kaşı gözü yerinde; sevimsiz de değil. Cemile acaba bundan güzel mi?

- Siz maliye tahsil şubesinde Rasim Bey'i biliyor musunuz?

-Rasim Bey… Bilmiyorum. Hangi tahsil şubesinde?

- İşte o yeni doldurdukları yerde.

Yeni doldurdukları yeri de bilmiyorum. Neyse.

- Bilmiyorum, dedim, niçin sordun?

- Hiç, çok iyi insanlardır da! Ben geçen kış hastalanmıştım, çalışamadım. Onlar bana baktılar. Kendisi olsun, ablası olsun. Onlar olmasaydı bana kim bakardı?

Gene hasta düşeceğini biliyor, diye düşündüm.

- Senin kimsen yok mu? diye sordum.

- Yok, dedi, hepsi öldüler.

- Buradan kaç para alıyorsun?

- On lira veriyorlar, dedi, yemeği de onlarla yiyorum.

- Kimlerle?

- İşte Faika Hanımlarla.

- Faika Hanım kim oluyor?

- Babanın kızlığı yok mu? dedi.

- Ben bilmiyorum. 'Baba' dediğin kimdir onu da tanımıyorum.

- Baba, işte burayı tutan değil mi?

- Burayı tutan Ayaşlı İbrahim Efendi.

- İşte İbrahim Efendi. Onlar 'baba' diyorlar, ben de alıştım.

- Üvey kızı babasının yanında mı oturuyor?

- Kızı dipteki odada, baba sizin bu yanınızdaki odada. Dün taşınırken burada değil miydi?

- Buradaydı ama ben hangi odada oturduğunu nereden bilirim? Babanın kızı tek başına mı oturuyor?

- Kocası var ya! Şoför Fuat. Şimdi İstanbul'dan anasını da getirmiş, hep bir odada oturuyorlar.

- Sen de onların yanında mı kalıyorsun?

- Benim bir odam var. Geceleri giderim.

- Babanın yanında bir genç delikanlı var, o kim?

- Babanın oğlu, köydeki karısından. Ayaşlı, Faika'nın anasını burada almış. Yalnız nedense bu yeni karısı babayla bir yerde oturmuyormuş. Kadının ayrı evi varmış. Ara sıra kızını görmeye gelirmiş. O zaman baba ile de oturup konuşuyorlarmış. Faika da anasını görmeye gidermiş. Halide'nin dediğine bakılırsa anası Faika'dan daha güzelmiş."

Bunları konuşurken odayı düzeltiyorduk. Hizmetin çoğunu ben gördüm, o yalnız toz aldı. Bir aralık sordum.

- Nerelisin? dedim.

- Ben mi? Ben Ezirgânlıyım.[4]

- Hı, konuşman hiç Ezirgânlıya benzemiyor.

- İstanbul'da çok kaldım.

Halide'nin anlattığına göre ufak yaşında Ezirgân'da kocaya varmış. Sonra muhacirlikte kocası ölmüş. İstanbul'da bir topçu kaymakamı bunu yanına almış. İki sene onun yanında kaldıktan sonra hastalanmış, hastaneye yatırmışlar. Bir daha topçu kaymakamının evine dönmemiş.

Bir ebe hanım "Seni bir kocaya veririz," diye bunu evine götürmüş. Bir zamanlar da onun yanında kalmış, evlendirecekler diye beklemiş. Sonra bakmış ki evlendirecekleri yok, yalnız çalıştırıyorlar; bir arkadaşı ile sözü bir edip kaçmış, buraya kadar gelmişler. O zamandan beri, burada hizmetçilik edip geçiniyormuş. Yüzüne baktım. Bu kız kaç yaşında olmalı ki bunu muhacirlikte kocaya da vermiş olsunlar? Yalan söylüyor ama varsın söylesin!

- Nerelerde çalıştın?

- Evlerde çalıştım. Muhittin Bey'i tanıyor musunuz?

---

[4] Erzincan'ın isimlerinden biri olan Erzingan'ın halk arasındaki söyleniş şeklidir.

- Hangi Muhittin Bey?

- Su şirketinde.

- Tanımam.

- İşte onlarda durdum, Gayret Oteli'nde çalıştım. En iyisi gene oteller. Evlerde çalışmak güçtür.

- Niçin?

- Güçtür. Ne erkeğinden rahat vardır, ne kadınından.

- Burada çalışıyorsun, burası ev değil mi?

- Değil ya. Burası ev mi? Ev olsun, hanım olsun da bak! Hanım olsa seninle gelip konuşabilir miyim?

- Hımm, kıskanıyorlar desene!

- Aman kıskanmayanı da… Hizmetçi adam mı seninle konuşsun?

- Demek konuşturmazlar?

- Konuşturmazlar ya! Ben neler gördüm. Eve evlatlık kızlar alırlar, görsen onlara neler yaparlar. Ben İrfan Bey'in evinden o evlatlık kızlar yüzünden çıktım. Senin kışın soğuk suyla taşlık sildiğin var mı?

Halide'yi dışardan çağırmasalar daha söyleyecekti.

II

Ertesi günü erken, gene bilmem niçin, Halide'yi ararken mutfakta kısaca boylu, kısıkça sesli, başı yazma yemenili, sırtı örme hırkalı, ihtiyarca bir hanımla karşılaştık; konuştuk. Bu hanım, şoför Fuat'ın anası, Faika Hanım'ın kaynanası imiş. İstanbul'dan yalnız birkaç gün için oğlunu, gelinini görmeye gelmiş, yirmi gün olmuş, daha gidemiyormuş. Oğlu, gelini yalvarıyor, salıvermek istemiyorlarmış. Bu hanımın İstanbul'da biri ergen, öteki taze dul iki kızı varmış. Küçüğü hocalık, büyüğü daktiloluk ediyormuş.

Bana bunları anlattıktan sonra, bu hanımın biraz da gelinini çekiştireceğini sanıyordum, yanılmışım! Gelini için hiçbir şey söylemedi. Onun yerine oğlunu çekiştirdi: Bu hanım zengin bir yağlıkçının[5] kızı, bir polis komiserinin karısı imiş. "O zamanın polis komiserinin de adı, şanı vardı," diyor. Anlaşılıyor ki parası da varmış. Bu hanıma

[5] Havlu, iç çamaşırı, yağlık vb. malzemeler satan kimse.

babasından epeyce kırıntı kalmış. Bu kalan mallar arasında bir bostanın dörtte biri, Ayvansaray'da bir çekek yerinin[6] yarısı da varmış.

Kadın kızlarını okutmuş, yazdırmış, adam etmiş. Oğlunu da okutmak istemiş amma Fuat okumamış. "Şoför olacağım," diye tutturmuş. Elde ne varsa satmış savmışlar, kadının gümüş zarfları, gümüş kemeri, bir çift zümrüt küpesi de gitmiş. Bunlarla Fuat'a az kullanılmış bir otomobil almışlar. "Bari bir işe yarasa!" İki hafta geçmeden otomobil bozulmuş. Hadi tamire. En sonunda da Büyükdere yolunda bir hendeğe düşmüş, horda[7] yerine satmışlar. O zaman Fuat'ın elinde şoför kâğıdı bile yokmuş. Bu hanım gitmiş eşe, dosta yalvarmış, çalışmış, kırk lira da para yedirmiş, şoför kâğıdı almışlar.

Sonra Fuat; "iş buldum, Balıkesir'e gidip şoför olacağım!" demiş, çıkmış, gitmiş. O zaman bu hanım çok söylemiş: "Ben sana şoför kâğıdını gitsin, yabanın memleketlerinde sürünsün diye mi aldım?" demiş. Amma Fuat dinlememiş:

- Balıkesir yaban memleketi mi ya? Orası bizim değil mi?

- Gene onlar da Müslüman amma İstanbul hiçbir yere benzemez, dedi.

Kadın yalnız kendi oğlunun değil, hükûmetin de İstanbul'u bırakıp buralara gelmesine akıl erdiremiyor:

- O, canım İstanbul'u bırakıp bu dağ başlarına gelecek ne vardı, diyor, şimdiki zaman adamlarında da akıl kaldı mı? Ben şu kadın aklımla kendimi onlara değişmem, bir kadınların kıyafetlerine baksınlar.

- Ne var ya, kadınların kıyafetleri fena mı? dedim.

- İyi mi? dedi, ben hiçbirini beğenmiyorum. Zürefa kadınlar gibi hepsi saçlarını kesmişler. Bizim zamanımızda zürefa[8] kadınlar saçlarını keserlerdi. Saç kadının zinetidir. Ben ona şaşmıyorum. Birtakım benim gibi kocakarılar da saçlarını kesiyorlar da...

- Yok canım, siz kocakarı mısınız?

- Kocakarı ya, baksanıza mihnet[9] bizi neye döndürdü? Benim akranım hanımları görseniz şaşarsınız, vallahi daha taze kız gibi duruyorlar. Rahmetli sağ olsaydı ben de böyle olmazdım ya.

---

6 Kayık, mavna gibi küçük gemilerin tamir için karaya çekildiği yer.

7 Horde veya hurda.

8 Zarifler, asiller.

9 Sıkıntı, dert, keder.

- Gene de neniz var? Biz taze hanımları da görüyoruz!

- O tazeleri sorma. Hepsi düzgün[10], boya güzeli. Ben genç oldum, ihtiyar oldum; bu yaşa kadar rastık nedir, düzgün nedir bilmem. Bir cahillik edip süs yapacak olsak eve gelince hemen yüzümüzü, gözümüzü yıkardık ki babamız görüp de bize darılmasın diye. Bir kere sevaptır diye sürme çekmiştim; babam rahmetli görmüş, nur içinde yatsın, hiç böyle şeyleri sevmezdi, hemen anneme söylemiş: 'Bir daha o kılıkta karşıma çıkmasın,' demiş. Bir daha kimin haddine düşmüş. Şimdikilerde o korku, o saygı da yok. Amma yalnız başkalarınınkiler mi? Değil. Benimkiler de. Bacak kadar çocuklara söz geçmiyor. Benim kızlara o kadar söyledim: 'Şu saçlarınızı ben ölünceye kadar olsun kesmeyin,' dedim. Dinletemedim. O canım saçları görseydiniz! Oturdum, hep ağladım. Amma güzel oluyorlar mı? Hepsi maskaraya dönüyorlar. Ben hiçbirini beğenmiyorum! Allah'ın bildiğini kuldan ne saklayayım. Bana sorsanız, ben artık kadın kalmadı, diyorum. Niçin mi? Şimdiki kadınların hepsi birer erkek Fatma! Sokak bunlar için, kalem bunlar için, tiyatro, sinema bunların. Gitmedikleri neresi var? Amma kabahat kimde? Gene erkeklerde. Bizim zamanımızda bir kadın dar çarşafla sokağa çıksa polisler çarşafını yırtarlardı. Bir kadın bir erkek bir arabaya binemezlerdi. Şimdi istersen omuzuna al da gezdir, polisler başını bile çevirmiyor. Böyle de polis olur mu? Bunları hep o hürriyet yaptı. Bilmem siz de hürriyetçi misiniz?

- Hayır, değilim, dedim.

- Doğru, o zaman siz daha çocuktunuz, dedi, aman Allah'ım, görseniz neler yaptılar. Bizim rahmetli söyledi: 'Bu millet adam olmaz,' dedi. Bütün düveller[11] ayağa kalktılar 'İlle hürriyet olmayacak,' dediler, Bulgar Çatalca'ya kadar geldi, gene bir şey beceremediler.

Biz ihtiyar kadınla konuşurken Faika Hanım odasından çıktı, geldi, kapının kenarına dayandı, bizi dinlemeye başladı. Biribirimizi yeni görüyoruz, bir selam vermeliydi, bir söz söylemeliydi. Sanki çoktan tanışıyormuşuz gibi biraz sonra söze de karıştı. Bu hanımı alıcı gözüyle süzdüm. Hiç fena değil! Yalnız biraz çocuksu. On üç yaşındaki mektepli kızları andırıyor. Elbisesi, giyinişi de bir şoför karısı giyinişine benzemiyor. İpekli entarisi, yeni berber elinden çık-

[10] Hanımların eskiden ciltlerinin güzel ve gergin görünmesi için yüzlerine sürdükleri sıvı madde.

[11] Devletler.

mış dalgalı saçları, yüksek ökçeli, atlas terlikleri ile daha çok yosma kızlara benziyor! Bilmeyenler bunun iki çocuk anası olabileceğini akıllarına bile getirmezler. Faika Hanım şoför Fuat'la evleneli bir buçuk sene olmuş, bu bir buçuk sene içinde Faika bir çocuk doğurmuş, birini de yakında düşürmüş. İlk doğurduğu çocuk Faika'nın anasının yanında bakılıp büyütülüyormuş. Faika'nın bir de ablası var ki hatırlıca ve paralıca birinin metresi imiş. Bu hanım Faika'ya benzemiyor, çok güzel bir kadın. Çok temiz de giyiniyor. Faika'nın üstü başı düzgün olması da kocasının parası ile değil; anasından, ablasından, üvey babasından aldığı paralarla giyinip kuşanıyor, kocasına da para veriyor.

Faika Hanım'ın üvey babasıyla yiyip içmeleri de ayrı. Ayaşlı, Faika'nın odasına giderse, onlarla birlikte yemek yerse misafir gibi gidiyor. Bir iyi yemekleri olursa onu da çağırıyorlar yahut ona da bir tabak veriyorlar. Ayaşlı oğlu ile beraber yiyip ayrı yaşıyor. Ayaşlı kendisi mutfağa girip yemek pişiriyor. Ekmek, peynir, salata, pastırma ile de günlerini geçirdikleri oluyor.

Ben Faika'nın kaynanasıyla konuşurken mutfak masasının kenarına ilişip oturmuştum. Halide odalardan birinde imiş, biraz sonra o da geldi. Bana sormadan bir kahve pişirip yanıma koydu. Faika da odasından bir hanım sigarası getirdi.

- Kahveniz imansız gitmesin, dedi. Teşekkür ettim, 'Gitmesin', dedim.

İlkin kocakarının dedikodusu, sonra da Faika'nın oraya gelmesi beni mutfakta alıkoydu ve bu üç kadınla aramızda hemen bir dostluk, bir sıcaklık uyandırdı.

Bize kahveyi verdikleri sırada odanın birinden, arkasına uzunca bir hırka giymiş, yaşlı bir efendi çıktı, öksürerek banyo odasına girdi. Halide onu görmedi amma öksürüğünden kim olduğunu anladı. Faika Hanım'dan sordu:

- Hamama mı girdi?

Faika başıyla "Evet," diye işaret etti. Halide suratını ekşitti:

- Daha şimdi temizledimdi, dedi, ben onu gitti sanıyordum. Ben böyle pis adam görmedim. Faika'nın kaynanası, "Sus," dedi.

- Yalan söylemiyorum ya, vallahi şimdi, çıksın da gidin bakın! Geçen sabah hem öğürdüm hem temizledim.

Faika'ya:

- Kimdir bu adam? diye sordum.

- Şefik Bey, dedi, konsolosmuş, şimdi bir sefarette tercümanlık ediyormuş.

- Niçin Halide böyle söylüyor?

- İhtiyarlamış, kendine bakamıyor, banyoyu kirletiyor. Kim bilir hastalığı da mı vardır nedir!

Faika'nın kaynanası Halide'ye:

- Allah'ın gücüne gider kızım, dedi, ne oldum dememeli, ne olacağım demeli!

- Aman canım, onunki ihtiyarlıktan mı? Kendisi pis insan. Ne ihtiyarlar var! Baba ihtiyar değil mi? Hasan Bey ihtiyar değil mi?

Bu sözü söyleyince Halide aklına bir şey gelmiş gibi bana baktı:

- Ha, sahi, dedi, Hasan Bey sizi tanıyormuş, sizi bekledi, uyanmadınız, onun da işi varmış, gitti. Akşama sizi görecek.

- Hasan Bey kimdir? diye sordum.

Halide:

- İşte bizim beş numarada oturan, dedi, sizin hemşerinizmiş.

- Benim hemşerim... Nasıl adam bu? Uzun boylu bir adam mı?

- Evet, uzun boylu.

- Kalın sesli.

Faika da söze karıştı:

- Evet, evet, güzel davudi sesi var, dedi.

- Ha, tanıdım. E, nerede şimdi?

- İşi varmış, gitti, akşama gelir.

- O, burada mı oturuyor?

- Evet, burada, beş numarada oturur.

- Ya! Çok iyi, akşama konuşuruz.

Biz, bunları konuşurken Faika'nın odasından on yedi, on sekiz yaşlarında sanılır bir genç çıktı. Görünce, bunun şoför Fuat olduğunu anladım. Kısa boylu, karısı gibi ufak tefek, açıkgöz olduğu gözlerinden belli bir genç. Kasketi elinde idi. Başı ile beni terbiyelice selamladı.

Faika'ya:

- Beyiniz değil mi? dedim.

- Evet, dedi.

Elimi uzattım. Fuat gene terbiyelice elimi sıktı. Sonra karısına bir şeyler söyledi. Faika:

- Sahi, niçin burada oturuyoruz? Odaya buyurmaz mısınız? dedi.

- Yok, dedim, ben tıraş suyu aramaya gelmiştim, hanımın tatlı sözleri beni alıkoydu, ayrılamadım. Başka bir sabah kahvenizi içerim.

Faika:

- Buyurursunuz, dedi.

- Ah, insan evladı nerede olsa bellidir, diye kocakarı da beni alkışladı.

Halide:

- Siz kahvenizi içiniz, traş suyu hazır, ama banyoda adam var, o şimdi bir saatte çıkmaz. Siz odanızda tıraş olursunuz, dedi.

- Olur, dedim.

Fuat karısına:

- Banyoda kim var? diye sordu.

Faika ne karşılık verdi, bilmem, dinlemedim. Ben Fuat'ın yüzüne baktım. Onda becerikli bir adam suratı var. Açıkgöz bir çocuk. Çapkın değildir. Çapkınlıktan anlamaz da denilemez.

Patron otomobile binerken, "Fuat Efendi, bizi bir yere götür, biraz eğlenelim!" dese "Nereye efendim?" diye sormaz, yanlış kapı önünde de durmaz, "Fuat Efendi, sen bak bir şeyler bulursun! Vakit geçmiyor işte..." denilse gider, bir şeyler bulur, getirir, patronu mahzun etmez!

III

Burada, beş numarada oturduğunu, sabah erken beni görmek istediğini, Halide'nin söylediği Hasan Bey, doğrudur, benim memleketlim sayılır. En büyük kardeşimiz Rıza Bey'in de yakın arkadaşı idi. Biz Hasan Bey'le bir şehirden değil isek de biribirine yakın iki şehirdeniz.

Bu adama bizim oralarda Karaçimenlilerin Hasan Bey derler. Babası Karaçimenli Apti Bey. Bunların büyük babalarından Haydar Bey adında biri var ki yeğitliği ile anılır. Kırk gönüllü ile Kırım muharebesine gitmiş, dönüşte gemide ölmüş.

Bunların ayrı kazada olmakla beraber, bizim çiftliğimize çok yakın Karaçimen ve Sarıcalı diye her biri altmış yetmiş bin dönümlük

iki büyük çiftlikleri vardı. Buğuluca ormanları da bunların kışlakları sayılıyordu.

Büyük babaları gününde bu çiftliklerin her birinde katlı iki üç pulluk döner, yozu[12], hergelesi[13], sığırı, koşu hayvanları, sağmalı[14] ile birkaç yüz baş hayvanı çıkarmış.

Yozcusu, hergelecisi, sığırtmaçları, güdücüleri, çoban kâhyaları, nazırı, odacısı, anahtarcısı, çiftçisi, yamakları, hizmetkârları, koruculari ile her çiftlikte bir sürü insan bulunur; hele orak ayında davul zurnalarla Karaçimen'in yahut başka büyük bir çiftliğin orakçıları şehir pazarına inince bir bayram olurmuş.

Biz bu günlere yetişmedik. Biz yetiştiğimiz zaman bu çiftlikler kesimcilere[15], ortakçılara veriliyordu. Bu devir babalarımızın gençliklerinde başlamış. Benim aklım ermeye başladığı zaman para kimsede kalmamıştı. Bizim büyükbabalarımızdan sonra zengin olan Rumlar, Ermeniler de varlığı ellerinden kaçırmış bulunuyorlardı.

Araya birçok ölümler[in] de girmesiyle bizim ailemiz, Hasan Bey'in ailesinden daha çabuk dağıldı. Biz; yedisi erkek, bir kız, sekiz kardeştik. Hepsi genç yaşlarında ya bir hastalığa tutularak yahut bir kazaya uğrayarak öldüler.

En küçükleri olan ben kaldım. Ablam çocuk doğururken öldü. Kardeşlerimizden birini at tepti, kaşının üstünde ufacık bir yara yaptı, o yaradan gitti. Bir kardeşimiz Balkan Muharebesi'nde Edirne'de kayboldu. Biri de Çanakkale'de vuruldu. Ben hepsinin acılarını az çok unuttum, bu Çanakkale'de kalanı unutamam. En büyük kardeşimiz Rıza Bey de bana anlattıklarına göre, bir kız yüzünden kendini içkiye vermiş, genç yaşında ölmüş, gitmiş. Ben onu pek az hatırlarım: Bir karlı gündü, arkasında uzun gocuk vardı, başına bir şal sarık sarılıydı. Atla iç avluya kadar girdi. Orada yardım ettiler, attan indi, yanına koştum.[16] Beni okşadı, "Ne yaptı bakalım babam oğlu," dedi[17].

---

[12] Koyun sürüsü.

[13] Eşek sürüsü, başıboş hayvan sürüsü veya ehilleştirilmemiş binek hayvanı.

[14] Sağılan, süt veren.

[15] Belli bir meblağ karşılığında bir işi yapmayı taahhüt eden kişi.

[16] Tefrikada mürettip hatasından dolayı bu cümle düşmüş ve başka bir cümleyle karışmıştır.

[17] Tefrikada bu cümle "Ne yaptın bakalım, babam oğlu" şeklindedir.

Kara gözleri çukura batmış, uzun kara bıyıkları buz tutmuştu. Beni gocuğu içine aldı eve kadar getirdi. Sonra içeri yolladı:

- Koma Ümmü ablana süle, benim odama odun getirsin, zere[18] dondum, dedi.

Bunları hatırlıyorum, o kadar. Çocukluk sahneleri içinde başka hiçbir hatırası yok. Bunlar o zaman Hasan Bey'le çiğ delikanlı imişler. Beraber çok sarhoşluklar, çok huvardalıklar yaparlarmış. Hüseyin Nazır diye emektar bir adamımız vardı, o bana anlatırdı:

- O Karaçimenlilerin Hasan yok mu, ağacığını hep o baştan çıkarırdı! dedi.

O zamandan Hasan Bey'in adı kulağımda kalmış.

Bir aralık Hasan Bey, niçinse Selanik ve Karaferye taraflarına gitmiş, oradan, aslı Yenişehirfenerli zengin bir hanımla evlenmiş, bir daha memlekete de dönmemiş. Ben de kendisini hiç görmemişim.

Bir gün, bankayı teftiş için Samsun'da bulunuyordum, tanıdıklarımdan biri:

- Burada sizin hemşerilerinizden biri var, dedi.

- Kimdir? dedim.

Anlattılar. Görmek istedim. Bir gün sonra Hasan Bey'le buluştuk. Uzun boylu, uzun sarı bıyıkları kırlaşmış; gür, kalın sesli, mavi gözlü bir adam. Beni görünce bir durdu, baktı, sonra:

- Sen kızanım, ağacığına nakadar okşuyorsun?[19] dedi.

Geldi beni kucakladı, bağrına bastı. Az kaldı ihtiyar ağlayacaktı. Oturduk, konuştuk. Hasan Bey, Selanik'ten mübadil olmuş[20]. Buraya yerleşmeye gelmiş. Karısından, bir kızından başka kimsesi yokmuş. Kızına burada bir kısmet çıkmış. Nikâh etmişler. Karısı ile kızı çeyiz, takım düzmek için İstanbul'a gitmişler. Onlar gelince düğün olacakmış.

Hasan Bey bizim memleket şivesini, Karaferye şivesine karıştırmış, kendine göre bir söyleyişle bunları anlattı.

- Güveyi kimdir? diye sordum. Ziya Bey adında bir gençmiş. Tütün eksperliği ediyormuş.

- Çok güzel, Allah hayırlı etsin! dedik.

Ertesi gün, bilmem nasıl oldu, bu Ziya'yı da tanıdım. Benim

---

[18] Çünkü.

[19] Benzemek, hatırlatmak manasında.

[20] Mübadele edilen, yeri değiştirilen.

mektep arkadaşımdır. Onuncu sınıftan mektebi bıraktı çıktı. Daha o zamandan içerdi. Eyi çocuktur, zararsız, sessizdir ama… Bilmem, belki şimdi içmez. Bırakmışsa... Soruşturdum:

- Eskiden çok içerdi gene içiyor mu? dedim, oooo… dediler, gece gündüz.

- E? dedim, nasıl olur? Hasan Bey bunu bilmiyor mu?

- Bilmez olur mu? dediler, gizli içmiyor ya!

Biliyorsa bile bir kere söylemek benim boynuma borçtur. Hasan Bey bana gelmişti. Dedim ki:

- Senin güveyi, bizim mektep arkadaşı çıktı. Dört beş yıl bir yerde okuduk. Eyi çocuktur ama bilmem sana söylediler mi? Ziya biraz çokça içer! Nikâh olmuş, böyle şeye söz karıştırmak doğru değildir ama ben bir yol söyleyeyim dedim.

Hasan Bey dudaklarını büktü:

- Kulak asma, dedi, hangimiz içmezdik? Rıza ağacığınla biz nasıldık? Kaç yol ben onu sırtımda eve getirdim! Ben güveyi girdiğim gece yingen şaşırdı kaldı. Sen kızanım sarhoştan korkma. Burada, fabrikada bir Karaferyeli var, bizi tanır. Güveyi de tanıyor. Eyi çocuktur, dedi. Ko sarhoş olsun!

Eh sarhoşluk hoş görülünce bana söyleyecek söz kalmadı. Sustum. Susmasan da ne olacak? Bir yol nikâh kıyılmış. Hasan Bey yerleşmeye uğraşıyor, iş arkasından koşuyor, çalışıyordu. Bir hafta sonra beni Samsun'dan Adana'ya yolladılar. Şimdi bir yıldan fazla oluyor. Bir daha Hasan Bey'i görmedimdi. Bugün yeniden karşıma çıkıyor.

Gece eve geldiğimde Hasan Bey'i beni bekler buldum.

- Ben seni Adana'da biliyordum, dedi.

- Şimdi de buraya getirdiler, dedim. Ya işittim, dedi, mansıbın da büyümüş! Aferin böyle olmalı. Ben bilseydim seni gelince arardım. Ben iki aydan beri buradayım. Bizi süründürüp duruyorlar. Olmaz olsaydı, o Samsun'da bir yol aldıktı, daha onun peşinde koşar durur-um. Samsun bizi bıraktı, ben Samsun'u bırakamıyorum.

- Ne o? Sen şimdi Samsun'da değil misin?

- Değilim ya, o zaman bize Samsun'dan yer verdilerdi ya sonra 'yanlış oldu,' dediler; bizi Ayvalık'a kaldırdılar. Oyun oyuncak yoldaşım! Bir yol gene caymasınlar da ben razıyım. Ben o Samsun'u kendim de istemiyordum.

- Güzel ama şimdi de ikiye bölündünüz, güveyi kaldı Samsun'da.

- Ne güveyi? Biz onun yularını çoktan sardık!

- Ne, güveyinden ayrıldın mı?

- Kızı ayırdık be!

- Yaa!

- O düpedüz deliymiş be. Ben onu bizim gibi sarhoş sandımdı. Sahi sen o zaman söyledindi ya ben anlamadım. O lakırdı edemiyor. Bir hafta, iki hafta baktık a, ah, ne eve ayık geliyor, ne evde ayıyor. İşinde de bir arkası varmış, onun için tutuyorlar. Bizi o Karaferyeli yaktı. Üç haftalık mı, dört haftalık mı gelindi, kızı ayırttık.

- Eh, ne yapalım, olmuş bir şey.

- Ya, sorma başıma gelenleri. Yingen de, onun üstüne hastalandı mı sana! Karnında ur çıktı. Hekimler burada olmaz dediler. Aldık getirdik İstanbul'a. Baktılar: Bir takımı 'Ameliyat,' dediler, bir takımı da 'Sakın, ameliyat olmaz!' dedi. Viyana'ya götürelim dedik. Neyse kızın dil bilmesi burada işe yaradı, kalktık gittik. Orada baktılar 'Götürün memleketine,' dediler. Senin anlayacağın "istiska,"[21] olmuş. Getirdik, iflah olmadı. İki hafta sonra öldü.

- Vah vah, başın sağ olsun. Ben bilmiyordum.

- Dostlar sağ olsun.

- E şimdi kız kiminle oturuyor?

- Hiç, yanında bir kocakarı var. Şimdi Ayvalık'ta evimiz var ya, onu bıraktık eve; biz geldik buraya! On beş gün için geldimdi sanki, iki ay oldu buradayım.

- İşin nerede? Belki benim tanıdıklarım çıkar, sana yardım edeyim, dedim.

- Çok iyilik olur, Allah razı olsun. Benim işim nerede yok ki… İskân'da var, Nafia'da var, Dahiliye'de var, bura belediyesinde var… Var de…

- Eyi, bunları konuşalım. Ben burada çoklarını tanırım.

Ertesi gün birlikte Nafia'ya gitmeye sözleştik.

- Bereket versin bu İbrahim bizim eski tanıdık, yatak kirası için bizi sıkıştırmıyor. Yoksa benim için çok sıkıntı olurdu, dedi. Sen bu ev sahibini tanıyor musun?

- Tanımıyorum. Gördüm ama konuşmadık. Bir arkadaşım burasını tutmuş, bana devretti.

---

[21] Vücudun çeşitli yerlerinde su toplanması.

- Ben tanırım. Çok erkek oğlandır. Sen de bir yol tanıyınca seversin. Bu eskiden otel tutardı. Ben de o zaman buraya sıkça gelir giderdim. Bunun otelinde kaldım, oradan tanışıyoruz.

Biraz sustuk. Hasan Bey uzun uzun beni süzdükten sonra:

- Beeey, dedi, insan da bu kadar birbirini andırır mıymış? Seninle konuşurken valla Rıza ile konuşuyorum sanıyorum.

Biraz sonra geçmişleri anlatmaya başladı:

- Buraları ne? Buraları çöl be. Burada tosbağalar susuzluktan geberiyor. Sen Sarıcalı meşeliklerini gördün mü? Deh gözüm hey! Ormanın içinde gömgök dere akar, kol gibi turnalar atlar mı! Rakıyı okkayla içerdik. Koyun südünü akşamdan sağar, ayaza korlar, iki parmak kaymak bağlar. Her sabah kömürcü kulübesinde taze kül pidesi pişirirler. Bu pide ile çiğ balı, çiğ kaymağı yer, tüfekleri alır, ava çıkardık. Sizin orada bir Delice su vardır. Baban orada bir bağ yaptırmıştı. Sen gördün mü, orasını?

- Bilirim. Bağ keleme olmuştu[22], bakılmamış.

- Haa, orası mamur bağdı. Onun safasını rahmetli Rıza ile biz sürdük. Oraların dili olsaydı da sana söyleseydi. Yıllar tez geçti aşnam[23], işine bak, kocadık gitti.

Hasan Bey bu akşam Ayaşlı ile yemek pişirmişler, beraber yiyeceklermiş. Halide geldi, yemeğin hazır olduğunu söyledi. Hasan Bey:

- Hadi, geliyorum, dedi. Sonra bana:

- Yemek yemedinse, buyur, yiyelim. Biz çok akşamlar İbrahim'le burada pişirip yiyoruz, burada içiyoruz, dedi.

- Ziyade olsun, ben yedim, dedim, ben de biraz okuyayım.

Hasan Bey gitti.

IV

Ayaşlı benim yanımdaki odada oturuyor. Kapıdan girince insan kendini Semerci'nin hanında bir odada sanır: Solda yere serilmiş bir yatak. Bu yatak bazı günler dürülüp köşeye kaldırılır, bazı günler de serili kalır, Ayaşlı üstünde oturur. Kapı arkasında su testisi, ağ-

[22] Bakımsız bırakılmış.

[23] Güler yüzlü çocuk.

zında mavi maşrapa kapalı. Kapı karşısında, pencerelerin önünde yere serili bir yatak daha. Bunda, Ayaşlının oğlu yatar. Yerde Kırşehir örneği üç halı seccade. Bir köşede üstü renkli teneke kaplı bir sandık, bir eski bavul, kapağını Ayaşlının kendi, kösele parçalarıyla mıhladığı bir gaz sandığı. Bunu Ayaşlı çamaşır dolabı gibi kullanır. Üstünde oturduğun zaman soluk pembe yorgan boydan boya yatağın üstüne serilir, daha üstüne de yerdeki seccadelerden biri yayılır. Yatağın başucunda, duvarda asılı bir saz. Keyfi yerinde oldu mu Ayaşlı saz çalar. Evde kalorifer, elektrik, mutfakta hava gazı varken Ayaşlı kahvesini mangalda pişirir. Bu saç mangal Ayaşlının odasıyla mutfak arasında gezer durur, bu yüzden sabahları bütün bizim bölükte kömür kokusu duyulur. Faika söylenir, herkes söylenirler, Ayaşlı aldırmaz.

İlkin gördüğüm zaman Ayaşlının odası bu anlattığım gibiydi. Biraz sonra Ayaşlı odaya iki kişilik çok eski, çok mükellef bir ceviz karyola ile konsolu çok yüksek, gene cevizden çerçeveli bir endam aynası, bir de yuvarlak orta masası getirdi; koydu. Bu yüksek konsol ile aynası ancak bir çifte merdivenin orta sahanlığına konulmak için yapılmış olabilir. Yoksa bir sandalya üstüne çıkmadıkça insan aynada yüzünü göremez.

Ayaşlı birçok işleri arasında yukarı çarşıda da bir eski eşya satan dükkânda ortaktır. Bu karyola ve ayna, konsol, oraya kelepir düşmüş. Meraklısına düşerse bunların tatlı satılacağına inanan Ayaşlı işe tav vermek için eve getirmiş. Satılıncaya kadar da kendisi üstünde yatacak, ömründe bir keyif sürmüş olacak! Birini getirip aynanın çerçevesine, karyolanın tahtasına, masanın kenarlarına yaldız çektirdi; sonra uzağa çekilip baktı, beğendi. Ayaşlının yatağını, soluk pembe yorganını geniş somyanın ortasına koydular; pek hoş düşmedi ama eh, o kadar kusur kadı kızında da olur!

Ayaşlı bu yanındaki oğlunu okutmak için getirmiş, ancak nedense onu mektebe yollamaz. Oğlan evde okuyacak, sene sonunda mektebe gidip imtihan verecek. Haftada bir, iki kere kılıksız bir adam gelir, sanki çocuğa ders gösterir. Babası evden çıkınca, bu oğlan Faika'nın odasındadır. Akşama kadar oradan çıkmaz. Faika'nın misafiri olursa mutfakta gününü geçirir. Sessiz bir çocuk gibi görünürse de Halide'nin kavlince çok terbiyesiz imiş, kabaca el şakası yaparmış. Bu çocuğun adı: Numan'dır. Haftanın üç dört gecesinde